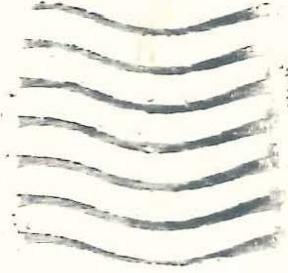

T.C.
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH
YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU
Atatürk Bulvarı 217 - Kavaklıdere 06680 - ANKARA

143

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-192/1

Sayın Orhan Şaik GÖKYAY
Dr. Fazıl Gökçeören Sok. No.13

Kayışdağı Cad. 1988 مزید از 2

Göztepe/İSTANBUL

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU BAŞKANLIĞI

Ocak 1988

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 089-192/1

Türk Dil Kurumu, 26 Eylül - 3 Ekim 1988 tarihleri arasında Ankara'da Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren'in yüksek himayelerinde uluslararası bir Türk Dili Kongresi düzenleyecektir.

Bu kongreye katılmak isteyen meslektaşlarımız ilişikteki başvuru formunu doldurup 31 Mayıs 1988, bildirimlerini ise 15 Temmuz 1988 tarihine kadar göndermelidirler.

Kongrenin bildiri dili Türkçedir. İsteyenler bildirimlerini başka dillerde de verebilirler.

Kongre ile ilgili diğer bilgiler, bu davete cevap verenlere ikinci sirkülerde bildirilecektir.

Sizi bu kongrede aramızda görmeyi diler, saygular sunarım.

Prof. Dr. Hasan Eren
Türk Dil Kurumu Başkanı

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-192/1

BAŞVURU FORMU

Soy adı :

Adı :

Adresi :

Bildiri başlığı :

Adres : *Türk Dil Kurumu*
Atatürk Bulvarı 217, Kavaklıdere
06 680 ANKARA

Meral Sermaz
Karamanolu Sok. 74/9
Üsküdar - İSTANBUL

FAZLİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-192

صاحب فہرست و کتابخانه
توفیق

Sr. ORHAN SAİK GÖKYAY
Dr. Fazıl Gökçe Ören Sok. 13
Koyunçayırı Caddesi
Göztepe - İSTANBUL

2 آغست 1988

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 049-192/2

1 - آ - ر - ج

2 - آ - ر - ج

3 - آ - ر - ج

4 - آ - ر - ج

5 - آ - ر - ج

6 - آ - ر - ج

1 - آ - ر - ج - آ - ر - ج

2 - آ - ر - ج

3 - آ - ر - ج

4 - آ - ر - ج

5 - آ - ر - ج

6 - آ - ر - ج

آر. ر. ج. پراس : در گذشتہ ، دلّیا تلیہ

دیرا سدرتہ ، I, 304

آئیہ بیجی : بوردلہ صیراہ کے ارقداز

I. 120 ، 111 ، 250

آئیہ بیجی : بہ حیثیہ بوجھل آرمد

آئیہ بیجی بید تھرت : قوی غیر آئینہ یا غیر سوتہ

یا بلا ذیہ قدرت کے آئیہ بیجی : فتنہ تہ

جینر ، جودہ صیف [250]

آئیہ بیجی : در گذشتہ ، آر. ر. ج. پراس

دیرا سدرتہ ، L. R ، IX

3374 . ۴

بیفا . جاناہ قلعہ ولایتندہ قضاہ مرکزی . اسی کے *Pigasi* /

Pega . ایضاً علی قضاہ ناٹھی قرونلدہ زیر I, 475

استنبول ولایتین جاناہ قلعہ قضاہ سندہ ، سیدری *Bigalos*

نا صہ سین لہ بلوئندن اسی کے *Epibation* /

I, 475 ، *Epivatots / Epibados*

TDV İSAM

Kütüphanesi Arşivi

No 028-192 / 4

TDV İSAM

Kütüphanesi Arşivi

No 15-17-199

7

سنة دیر لوم دیرسی 304

آردیج بوردیجی [آردیج قنقلی] آردیج قنقلی (آردیج قنقلی)
آردیج لوم دیرسی

آردیج لوم دیرسی : دیر لوم دیرسی دیر لوم دیرسی

آردیج لوم دیرسی : دیر لوم دیرسی دیر لوم دیرسی

آردیج لوم دیرسی : دیر لوم دیرسی دیر لوم دیرسی

سنة دیر لوم دیرسی : دیر لوم دیرسی

⊗ ۲ تا ۳ ، دینیه برچی جریته ، ص . 3314 (2)

⊗ صافه بیج اولدی اگند اگند اگند ، یاره یا تبه اقر باسی

⊗ صافه بیج بیلدی اگند اگند اگند ، صافه بیج ایلان بیله اگند اگند

⊗ صافه بیج قاق دوشه ره اگند اگند اگند ، صافه بیج ایلان بیله ، اورد ،
ایج گیسو اورد بیلونان به نجه [3513]

⊗ [Saks , Saks , Saks] یاقیه چتر اورد اگند
بیلدی ، اگند اگند [3511]

آر بیج ، ص . د . 17 ایگہ بیج [ایہ بیج] . 111

آر بیج ، ص . 142 پینا بیج 248

ص بیج کھ . 480

THE TEAM
KUTUBKHANA ARSIVI
No 053 134/5

1

No 069-192/6

⊗ صفحہ پنجم کہ سنت ادرت فتن محمد بن عبد اللہ
 کہ وہ کہ صفحہ پنجمی دفعی سندہ درہ عمر پیس سین سہدنت فتنی
 خاں مجہدنت کدہ و وال سہدنت ضم دستہی آخرہ جیم ایہ
 سخنہ و جم درہ ترکیبہ ن سرب لنت مدلعہ درہ آذانی قاصدی
 الہام . فارسی سین مجہدنت فتح دستہی صانت کدہ
 با و مد حدہ انت لامک فتح دستہی ایہ شاہ بالا درہ و
 حدق الف ایہ شاہ بالا درہ و صانت فتنی سین کدہ فی وال
~~مطہنت~~ صہدنت ضم دستہی آخرہ سین مجہد ایہ
 حدہ و تنی درہ .

شیخ الاسلام اسعد افندی ، ادرہ مجہدنت سلیمان زبائندہ
 مطبعہ نادرہ درہ 29 محرم 1216 ہجریہ باصلیہ درہ ص 59

ببریدک تریک لنتی

⊗ صافه حج دامادک صافنه که بیه نه، یانه اس، نیله نادین، ص 284 (2)

ح. 111. آزری، - حوله حج - صبور، ص. 284

⊗ نساء بالا - لکھوش مناشه بی، داماره فرین اولان لنتی نه که اول دخی

دامادکی تریخ ایوب برابر چه زفا فحانه قیدنه دل کله - داماد ایچرگی بی

به بیچاره فاسق محرم ای قیدون دوشه بیه - فراسی بی داماد ایله برابر اولدوروب

قالفا - تری بیه اعا سا قهوش رعام تحریفله صافه حج دیرک بد تا عهد

بیم ریایروره دخی متعارفه - روم دیارنده یوقده - تر جو پر صافه ناضح، ح 283

سه بالا - داماد^{ایله} نام تانده یمنی یاسته، یمنی بربیه، یمنی دجه دده در

و داماره کلینک اودیه قاردا [مردن اوراسنه قاردا] رفاقت ایله،

Steingas, 726

3

⊗ صافه حج - صافه حج اوله داندن best man

a matron who accompanies a bride when conducted to her husband's house. Red house, 1157

matron پاشی و محترم اولی قادینی ؛ انا قادینی ؛ خاتون
Conducto : نده کند قاتونده نده به بهر لک استین .

⊗ صافه حج که بگید صافه حج بید و تلاوت یا نده است . سنت جو جوغ صافه حجی ،

کردن . بگله به بیفتن صافه حج نده دین دیرا ،

لکلی نده ، ۱۱۵۷

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi

No 059-192/6

① صافه بچ ، صافه بچ ، صافه بچ

der Freiweller
[اوندن صافه بچ]
Brautführerin : ^{قارین صافه بچ}
Die Gevatterin & Der Gevatter
بو آدام بنی و دندنه دندنه وید : بدسته عمت

صافه بچن : داماد - هرینک ایسی

سزه دوندنه وینه کیم - هرینک ایسی؟

Kütüphanesi Arşivi

280

No 069-192/7

صافه بچ . لوده نیل ، صافه بچ دست ، دست

دیدن لغات (I, 349, II, 276, 13)

سَفْدُوحٌ - الصِّدِيقُ

مِنْدَا بَلْرُ سَفْدُوحٌ اَنِي قَدَّعْدُ اَنَارُ
قَرْمِي كَرْمِي سَفْدُوحٌ اَنِي اُحْتَقِ اَنَارُ

يقول عندي يو كهد دوا القرح والبرد
تبهذ الهم . فاذا رأى الصديق سماء

جنة لظيه III, 276, 13

بچ بائنه - د بچ و قیدانچ علاجی بولدنه؟ بو

(2) فان بني يبيد رير . وستم بنم لوتكمي مد مدني باب
لوتعت لونه . لكه دلا ييله ، ارما جنت يدي
[بيم اتالا تر جوي ، 374 ، 111]

⊗ صفتج : رفين الزوج الذي يخدم الناس
في ولية ، كتاب الادراك للسان
الانزال ، ص. 59

⊗ صا فديج = صاب

Alt Künsteinche A. von Galain
Grammatik, Leipzig 1950, S. 332

a Companion, سادوش
an equal Steingass, 644

صا عداج

(3)

Sajdas, Sadis, Sades } Sadis ⊗

1. - یا فین آرقاداش، چاندن آرقاداش

2. - بدم قیز، آق تئل

دیر لیدنگه . X, S - T

آنگه ، 1928 ، ص 3511

⊗ صاغدع . اولدن اركك اركل قاروش
یا ده اقر پاسی .

⊗ صاغدع بئیدگی . مردن آقشی صاغدیجه ن
اینان کجه آلموشونی ، زعفرانلی

⊗ صاغدع قاتی . دودنده اركل اوندق دنده سینی
ایچینه . طیبک ، دودله ، ایچ سینی بولونان
بد فیه . **عینی** ، ص 3513 دیباچه

Soldic ⊗ جلیک صول بائیده ی آرقاداش ،

زفرجرد ، غیره ص 3660

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi

No 069-192/7

2) ein verbohrtener Lutter I, 670 - *gōlīq* - *gōlīq*

TDI/ISAM
Kütüphanesi Arşivi
No 069-192/8

کنندوج : صابون بارنده : فله عطفی ایچون قازیلیر ندرسته دیمه صابون
کلیله میرتور **کنندوج** فله دان ، تینلچ ، اردنزه اتمک فاموری
فاسیله قورک ییاقون ، یینه ییک [لینه قورک - 475]

صابون : a pit into which grain, roots, etc. and put for storage, a sila 1154. real house

صابون : به فله صابون چوقور [بویون ندرل نفی] 279
صابون [صابون ، Soapin] بویون صابون یینی ، ایچینه ادر قونا بویون
فله براتنه یا ییمه قون ، ادرن رطوبه آنباسی ، اکلا دیبته قورنوبه یا با
دور شانه صند [دیر لوبوس] S.T. X ص 3548

کنند *kendü* بویون ندرته بویون بویون ایچینه فله قورک
تریمه صابون و قون قورک آدر قونته کندی اطلاق قورک بویون
کنندوج مریبه - [مریبه صند قون ، ص 499]

اکنندوج : کورک بویون ادره اکننده ادران قورک ایچینه اکنورک 478

اکنندوج : مریبه که خورن کفله یا بویونکله نهانی اکنده صناع

ایضا حفظ ایچره اصل **کنند** فارسیه سنه ص قلاس ایچره یا بویونکله
بویون بویون ضد ص کفله اکننده نه دیبته ادران قورک بویونکله
بویون و ییک و قون بویونکله ص بویونکله و بویونکله اطلاق
د قورک مذکوره قورک بویونکله و بویونکله ادران قورک بویونکله
بویونکله بویونکله بویونکله بویونکله بویونکله بویونکله
بویونکله بویونکله بویونکله بویونکله بویونکله بویونکله

تدریجی ، I, 15

کنندوج ، فارسی کنندوز عجم . بویونکله قونکله اکننده بویونکله ص قلاس

Stimpert ، ص 1054

⊗ بیفادوج ایکنندوج

صاغنج . سفنج - الصديق . درست [در زبان لاتین الرک ، I, 379]
به سوزن هیت از برهه شده شعوره مجله ده .
فرستی کرب سفنج الی اوقین آثار 13 276 III

بیم یاغده - رینج دیوانج علاجی بدلند ؛ به قانیه بیه . دوتم نیم نو شکی در ریه زبان
که شفا کلاه لکه دو لبه ادا عبت دیدی [بیم آنالای ترکیبی ، III, 374]

بدراره ، صاغنج ل یاغده دست قانیه دیدی کده ، حدیث اول الدین آکلان درن سوزن ریه مجله ده
کتاب الادیال لسان الاتراک نده ای صغنج ، دو گنده خنق خدمت
ایز آه قانیه اریدر ایتلا نمده . [در احمد عیفا اوله ، استاجول اوقاف
مطبعه 1931 ، ص 59 ؛ جیریمی و صد . کل]

نیمه کده صاغنه کیه قلاغنه یاغده سنت جید جی صاغنجی ، Kirave کیه بیضا
صاغنج قادیان دیر لک [ص 480]

بدراره ندر لغتی ، لیه قانیه کیه قانیه ندر ارادته کوره ، " آرزوی - Solohi ، ص 20
علاوه ای بیه . [III, 284]
به شفا عت برینه فواید ایلا ندر ده بیم .

صاغنج ، صاغنج ، صاغنج . دامول صاغنه بوردیه . ارنی کینه کدره ارکلا
د قادیان [ارلدن ، 280 ، IV] . بدراره بره طایفه دیر بیه . بد آنانی در گنده کدره بیه .
صاغنه جلوه ؛ دامول - جرنین ایلی ؛ سزه در کونه کیم صاغنه مجله ایلی [جرنین]

Sadiq [Sadiq] - یاغده آه قانیه ، جانه آه قانیه II بد سوزن یاغنه
دیر لک سوزن آغده ، S. I, X ، ص 3511
صاغنج . اولانی کنگ لک قانیه ، یاغده اثره ی .

بدراره ، صاغنج بیه ایلی بیه ده ده بیم دارد . صاغنج بیه ایلی کدرن آقی صاغنج
الغیان کیم کانه سوزنی [زغنه ایلی]

صاغنج قاتی . در کینه ایلا دامول آغده کدره بیه دای کینه کینده کینده ، رودان ، ایلی
کیلیکی بدلند فایده کیم [جرنین ، ص 3513 " لیکه یه " .
Sadiq . کینت صولیا ننده آه قانیه ، جرنین 3660 ، زغنه ایلی No 059-192/18

خنه تا عری ، شرف طایفه ادراب آلدنغ بیلای کوره ، نارس بولنده دامول کیم صاغنج
ارلدن . بد نادر بیه ارلدن صاغنه بیه ؛ صاغنج ، کینه کینه بیه ؛ بد نادر صاغنج
دیر لک .

اصد افندی ، لویه اللغات ده صاغنج صاغنج ایلی کیم شد بیلای دیر کده در . کل
سنت اولت قنق همسانیه . و عند الاتراک کوده کله صغنجی دغری سنده . عربی

سنت معدن فنی ، فارسی کیم و رال بولدن فیم صاغنج د مدی ، آخرون
بیم ایله سخته ده . بیه بیه کیم صغنج بولنده در ، کذا فی قاموس اللغیم .
فارسی سنتی کیم فتح د مدی ، کینت کون ، یاغده ننگ و لامن فتح و مدی ایله

شاه بالاد . و حذف الفایله سه بالاد . کینت کیم ، رال بولدن فیم
د مدی ، آخرون کیم بیه ایله کیم ده [مطبوعه ، یاغنه تاریخ ؛ 29 مج
1216 ، ص 59]

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-192/18

T. C.
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH
YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU
Atatürk Bulvarı 217 - Kavaklıdere 06680 - ANKARA

1109

TDV İSAM
Kütüphanesi Arsivi
No 059-192/10

20 Eylül 1988

Sayın Orhan Şaik Gökyay
Kayışdağı Caddesi
Dr. Fazıl Gökçeören Sokak No.13
Göztepe/İSTANBUL

T.C.
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU
BAŞKANLIĞI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 089-192/10

SAYI :
KONU :

ANKARA

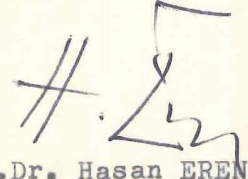
12.9.1988

Sayın Gökyay,

Değerli mektubunuzu aldım. Teşekkür ederim. Kongremize bir bildiri ile katılacağınıza çok sevindim. Bildirinin başlığını "Türkçenin Az İncelenmiş Bir Eki : -daç" olarak programa aldık (28 Eylül 1988).

Sözlük konusunu Yönetim Kuruluna götüreceğim. Olumlu bir sonuç alacağımı umuyorum.

Eşimle birlikte size ve Ferhunde Hanımefendiye saygılar sunuyoruz.

Prof. Dr. Hasan EREN
Türk Dil Kurumu Başkanı

Orhan Şaik Gökyay
Dr.Fazıl Gökçeören Sokağı, 13
Kayaşdağı Caddesi,
81080 Göztepe- İstanbul

Sayın Prof.Dr. Hasan Eren
Türk Dil Kurumu başkanı
Kavaklıdere- Ankara

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-192/11

Aziz Kardeşim,

Yarın,Ay sonunda dönmek üzere İzmir'e gideceğim.Sana ne zaman-
dır yazmak istediğim iki konunun,böyle sıkışık bir zamana kalması,daha doğ-
rusu ertelenmesi,hep bu,senin de başında olan,zaman kıtlığına bağlı.Ama,Al-
laha Bin Şükür sıhhatımız yerinde,bu en büyük nimettir. İmdi,bu girişten son-
ra konuya giriyorum.

A.- Sayın Cumhurbaşkanının ^{himayesinde} Eylülde toplanacak olan kongreye katılmayı,
mektubunun aldığımdanberi düşünüyorum.Fakat 'diş dokunur' bir konu olsun isti-
yordum,Dil Konusu.Eğer şimdiye kadar sözü edilmemişse -bunu sen bilirsin,
elbette- ben Tünkçede 'diç' eki üzerinde,üç-dört daktilo sayfalık bir ko-
nuşma yapmak istiyorum.Bu ek,şimdiye kadar sağdıç kelimesinde açık görünü-
yor. Fakat ben Kızıl Elma konusu üzerinde bir yazı hazırlarken,Kars'ta,dü-
ğünlerde bir de solduğ kelimesini rastladım,bu benim dikkatimi,bu ek üzerine
çekti.Bunun üzerine 'Halk Dilinden Derlemeler Sözlüğü' ile 'Lehçe-i Osma-
ni'yi taradım: Sağdıç,iğdiç,öndüç,kendüç kelimelerini buldum. Bir de dilde
Ardıç ve Bigadıç sözcükleri var. Bu iki kelime de diç ekinin anlama bir
katkısı olup olmadığı,açıkçası bunun bir ek olup olmadığı üzerinde,bugün
için kesin bir söz söyleyecek durumda değilim. Fakat geri kalan sağdıç,solduğ
iğdiç,öndüç, ve kendüç kelimelerinde bunun bir ek olduğunu açık sanıyorum.
Sözü burada kesiyorum. Eğer sen bu konuda bir bildiriyi bana yakışır bulur-
san ve artık çok gecikmiş sayılmazsam,lutfen bana evet veya hayır diye tel
kelimelik bir cevabın yeter.

B.- Bu konu üzerinde daha önce konuşmuştık. Şimdi artık bu konuyu pişirip
kotarmanın zamanı geldiği için yazıyorum.

Bu sözlüğün müellifi Muhammed Taki Bik veled-i Ebü'l-Ma'sûm Bik İbn
Kivâmü'd-din Bik Türkman Karakoyunlu(ypr.1^a)dır.Kitabın Hindistan'dan ge-
tirttiğim mikrofilminden tek bir kelime bile okunacak halde değildi.Bu yüz-
den üzümlere bunu bir tarafa atmayı düşünüp duruyordum.Bu sırada,üzerinde
çalışmakta olduğum Evliya Çelebi Yazmalarının fotokopilerini yaptırdığım

(2)

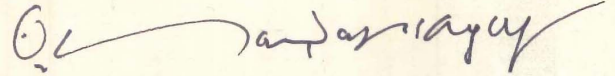
için kendisini tanıdığım, bu alanda tecrübesi ve intisası olan Selamet Taşkı benim için bu mikrofilmi, elden geldiğince okunur hale getirmek için çalışmayı üzerine aldı ve birkaç gün önce bunları getirip bana teslim etti.

Tamamı 621 (altıyüz yirmibir) yaprak tutan bu foto kopyayı, mümkün olduğu kadar okunur hale getirmek için sarf ettiği emeğin karşılığı douzyüzbin lira tutmaktadır. Başlangıçta bu meblağı kendisini benim ödeyeceğimi söylemiştim. Bu sözümde duruyorum. Şimdi bu konuyu bütünüyle seninle konuşmak istiyorum.

a) Bu mikrofilmin, mümkün olduğu kadar okunur ve üzerinde çalışılır hale getirilmesi için istenen ücreti, Dil Kurumu, Selamet Taşkın'a doğrudan ödemek ister mi?

b) Konuyu seninle görüştüğümüzde kararlaştırdığımız gibi, eserin bas kısıya hazırlanma işi bana verilecekse, bu paranın , telif ücreti ile birlikte doğrudan bana ödenmesini mi uygun bulursunuz? Bunu miktarı ne olacaktır? Hemen söyleyim ki ben şimdiye kadar bütün eserlerimi bir pazarlığa girişmeden hazırlamışım. Hele seninle konuşurken, böyle bir konadan söz etmenin bana gerçekten zor geldiğini sen anlayacaksın, biliyorum. Onun için beni bir yana atıp, kendi kendinle konuşur gibi, öünü, ardını hisaba katmadan rahatça bir cevap vermeni istiyorum.

İkimizden de sana ve Vecahat Hanıma içten sevgiler ve ferahlıklar dilerim. Hoşça kal kardeşim.

Her ihtimale karşı Sana İzmir adresimi ve telefon numaramı yazıyorum:

Orhan Şaik Gökyay

Dr. Lemi Ergin Eliyle

Mithatpaşa Vardesi, 1147/5

Tel. 153709

Üçkuyular- İzmir

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-172/11

Bir de rica: İmla kılavuzunun son baskısından bir tane gönderirmisin

T. C.
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH
YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU
Atatürk Bulvarı 217 - Kavaklıdere, ANKARA

779

TDVİCAM
Kütüphanesi Arşivi
No 038-192

Sayın Orhan Şaik Gökyay
Dr. Fazıl Gökçeören Sok. 13
Kayışdağı Caddesi

1987 4

Göztepe/İSTANBUL

T.C.
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU
BAŞKANLIĞI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-192/12

SAYI : 779

KONU :

ANKARA

26.8.1987

Sayın Gökyay,

Değerli mektubunuzu ve Bakî'nin bir beyti hakkındaki yazınızı aldım. Teşekkür ederim. Yazınız dergimizin Temmuz 1987 sayısında çıkacaktır.

Prof. Mehmed Çavuşoğlu hakkındaki yazınızı bekliyorum. Acı-mızı sizin en açık olarak dile getireceğinize inanıyorum.

Dede Korkut hakkında bir yazınızdan söz edildi. Ben görmedim, çıktığı dergiyi de bilmiyorum. Bir fotokopi beni çok sevindirecektir.

Bu yıl dil bayramını Diyarbakır'da kutlayacağız. Sizin de bayrama katılmanız amaçlanan etkiyi artıracaktır.

Aylardan beri çalışmalarımızı Türkçe Sözlük üzerinde yoğunlaştırdık.

Size ve sayın eşiniz Ferhunde Hanımefendiye Vecahat'la birlikte saygılar sunuyoruz.

Prof.Dr. Hasan EREN
Türk Dil Kurumu Başkanı

T. C.
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH
YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU
Atatürk Bulvarı 217 - Kavaklıdere, ANKARA

808

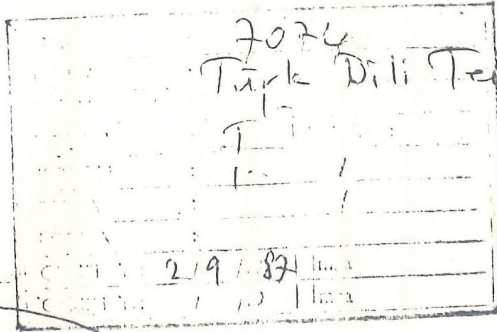

72

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-192

Sayın Orhan Şaik GÖKYAY
Dr. Fazıl Gökçeören Sok. 13
Kayışdağı Cad.
Göztepe/İSTANBUL

ب ق نك بر بتي نر زينه 15 ايمون 1987

imza, özel punto

BAKİ'NİR BİR BEYTİ ÜZERİNE

Orhan Şaik Gökyay

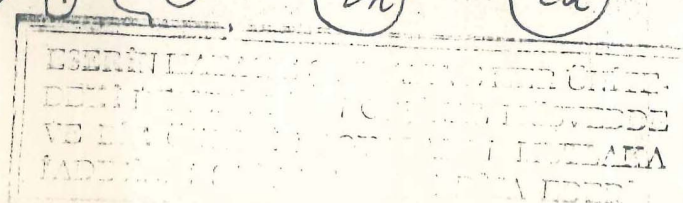
Dr. Sabahattin Küçük, Cevdet Kudret'in "Üç Büyükler" kitabı üzerine yazdığı değerlendirmesinde Bakî'ye kimi yerleri düzeltmektedir. Divan Edebiyatı üzerinde, son yıllarda çıkan yazılar iç açıktır. Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan son yıllara kadar, Türklerin şiirine hâkim olan bu edebiyat hakkında, okul kitaplarına kadar inen bir yargının bir yana bırakılarak, bu edebiyata karşı okuyucuda merak uyandırmaya başlayan yazılar da sevindiricidir. Bu edebiyatı hiçe saymaya kadar giden dayanakların başında daima dilinin anlaşılması gelmektedir. Bize göre, bir şiirin anlaşılması için dil, bir başka deyişle kelimeler en sonra yer alır. Hele Divan Edebiyatı söz konusu olunca, dile gelinceyedek bu edebiyatın daha nice yönleri vardır. Sanırım, ilkin, bunu anlamadığını, anlayamayacağını gördüğümüz okuyucunun gerçekten şiirden anlayıp anlamadığına bakmak yanlış olmaz. Çünkü, şiirden anlamak hepimize vergi değildir. Şairin şiirlerinde dile getirdiği düşünceye, duyguya, hayale ulaşamadıkça ilk okunuşta bize Türkçe gibi görünen şiirleri anlamak için bile okuyucunun sahip olması gereken nice bilgiler vardır. Abdülhak Hamid'in makberini anlamayıp da, bu acıyı duymayıp da onu alaya kalkanlara onun verdiği karşılıkta bizim için unutulmayacak bir imet vardır. O da şudur: Ben bu kitabı kendim için yazdım, zira, hissiyatıma iştirak edebilecekler nadir, belki de birkaç nevâdir olacağını bilirim. Bir de zaten kimsenin şerik-i teccürüm olmasını istemem, o iştirak tecrübeye mütevakıftır. Ama çok daha sonraları bile, Makber hakkında, bu konularda resmî bir unvan taşıyan, üniversitede "Estetik" okutan bir kalemin, Makber için "Yakılacak Kitap" diye bir yazı yazdığını da unutmuyoruz.

Divan edebiyatı söz konusu olunca, bir şiirin anlamını sözlüklerde aramaya kalkmadan önce, bizden, sahip olmamız istenen bilgiler vardır; bunlar, ayetler, hadisler, deyimler, cıhaslar, efsaneler, kıssalardır; mitolojidir; halkın inançlarıdır, âdetleridir, kısacası bir birikimdir. Bir de şu var: Divan şairi, hele Fuzulî, Bakî, Nefî, Nedim, Nâbî, Şeyh Galip gibi, hemen hepimizin dilinde gezen, kimisinin yalnızca adını duyduğumuz şairlerden biri ise bu, onu anlamak isteyen kişinin üzerinde yargıya kalkacak olanlar bir yana çok daha zengin bir hazinenin içinde bulunmadıkça, olduğu yerde kalacağından şüphe edilemez. Bu yüzden de Divan Edebiyatı konusunda, şundan, bundan olup satılmıy yerine, o gibilere susmak düşer. Bu edebiyatta, bunların yanında çağrışımları payı da büyüktür. Bu çağrışımlara bakınca, şairin, sizi âdeta bir sınavdan geçirdiği görülür. Onun amacı bu değildir ama, okuyucunun bir yeti çözüme kalkışınca kendisini onu yazan şairin karşısında bulacağı da bir gerçektir. Şunu da söyleyim: Arapların bir sözü var: Kişi anlamadığına, bilmediğine düşmandır. Fakat kişiye düşen anlamadığına düşman olmak değil, onu anlamaya çalışmaktır, nereden, kimden, hangi kaynaktan olursa. Yoksa susmaktır. Ona düşen.

Bunları niçin yazıyorum? Şunun için: Bakî'nin bir gazelinden bir beyti Cevdet Kudret'in kitabında,

ait
N
İ
e
d
M
italik
i
n
i
e
bey
s
b

italik
br
i
k
i
d
r
c

T i o italik!

Ya'kub-sıfat Bakı'yi // Yusuf-ı Sani
Hun içre konmaz, kıssa-i ihvana duyurma²

diye almış ve İkinci Yusuf, Bakı'yi Ya'kub gibi kan içinde bırakmaz, kardeşler kıssasını ona duyurma, diye Türkçeleştirmiştir. Dr. Sabahattin Küçük beyte yanlış kelimelerin bulunuşu, anlamı da garip hale getirmiştir. Beytin ikinci mısramı şöyle düzeltiriz diyor:

Hüzn içre komaz, kıssayı ihvana duyurma³

Bu yazının amacı, ne Cevdet Kudret'e, ne de Dr. Sabahattin Küçük'e tarizde bulunmak değildir. Aksine benim yapmak istediğim bu iki arkadaşla ve başka meraklılarla bir hasbıhaldir.

Şunu başta söyleyim: Rastgele ele aldığımız bir divanda, anlamadığımız, çözemediğimiz beytlerin bulunması bugün için olağandır. Bir şairin, bütün yazma divanları karşılaştırılıp bir ana metin tesis edilmedikçe bu yanlışlara düşmek hepimizin başına gelecektir, gelmektedir de. Nitekim söz konusu beytte ol kelimesi yerinde oynamış uzaklaşmıştır. Hüzn kelimesi de hun kelimesinin yanında çok güesüz kalır.

Yusufun Kur'an-ı Kerimde başbaşa bir sûrede anlatılan hikâyesini bütünüyle bilmek düşer önce bize. İkinci olara da Bakı'nin Yusuf'la alâkasını.. En sonra da, ilk görüşte hemen bildiğimizi sandığımız sözcüklerin, bizim bildiğimizden çok uzaklarda, bambaşka bir anlam taşıdığı. Bu beytte hün diye okuduğumuz ve ona bağlanıp kaldığımız kelimenin Yusuf kıssasına bağlılığını rastgele değil, ana sözlüklerde arayıp bulmayı akıl etmek ve Bakı'nin bizi imtihanına önceden hazırlanmak. Bunun için de, ve çok daha önce, çözemediğimiz bu beytin doğrusunun ne olabileceğini türlü yazmalara bakıp onu bulmanın zahmetli yolculuğuna çıkmak. Bu yolculuğun ne kadar yorucu olduğunu, bu yolda yürüyenlerden bilmeyen yoktur.

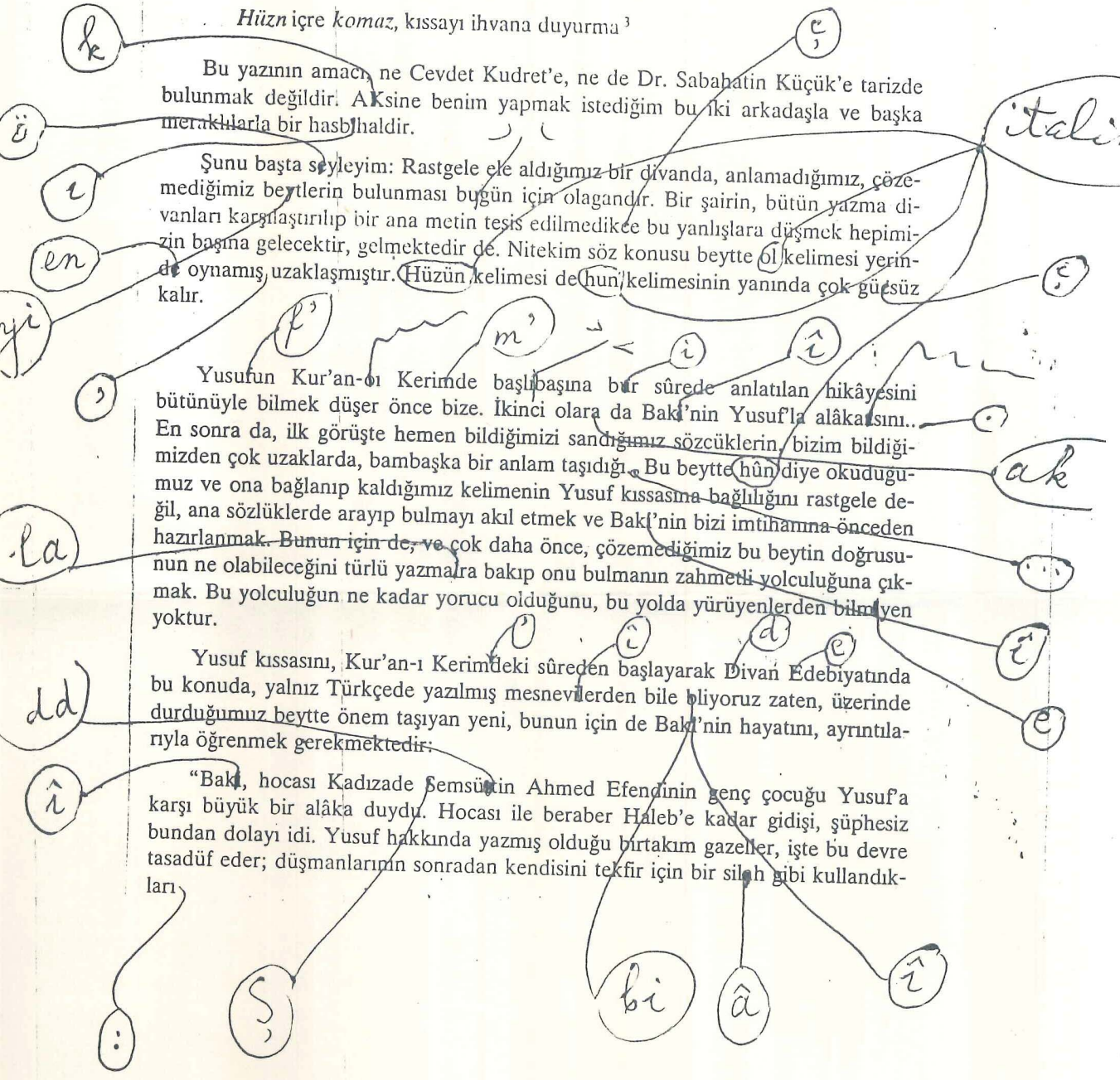
Yusuf kıssasını, Kur'an-ı Kerimdeki sûreden başlayarak Divan Edebiyatında bu konuda, yalnız Türkçede yazılmış mesnevîlerden bile biliyoruz zaten, üzerinde durduğumuz beytte önem taşıyan yeni, bunun için de Bakı'nin hayatını, ayrıntılarıyla öğrenmek gerekmektedir:

"Bakı, hocası Kadızade Semsütin Ahmed Efendinin genç çocuğu Yusuf'a karşı büyük bir alâka duydu. Hocası ile beraber Haleb'e kadar gidişi, şüphesiz bundan dolayı idi. Yusuf hakkında yazmış olduğu birtakım gazeller, işte bu devre tasadüf eder; düşmanlarının sonradan kendisini tekfir için bir silah gibi kullandıkları

2

italik

ak

italik

Seni Yusuf da güzellikte sorarlarsa bana
Yusuf'u bilmezim amma seni ra'nâ bilürüm
beyti de onun için söylenmiştir⁴

Hün kelimesine gelince: Bu kelimenin doğrusu da bu beyitte havndır. Yusuf kıssasında, arkadaşlarının "Yusuf'u kurt yidi" diye gömlelerini yalandan buladıkları kan değil, onların hiyanetleri vardır, anlatılan bu hiyanettir. Bu açıklamalara göre beytin doğrusu şu olmalıdır:

Yu'kub-ı sıfat ol, Bakî'yi, ey Yusuf-ı Sâni
Havn içre koma, kıssayı ihvana duyurma

Nesre çevirişi de şöyle olabilir: Ey İkinci Yusuf (Yusuf Peygamberden sonra, Bakî'nin aynı güzellikte olan sevdiği) Ya'kub Peygamberin, Yusuf'un rüyasını, arkadaşlarına söylememişini tebihlediği gibi-sen de Bakî'yi hiyanete uğratma; aramızdaki kıssayı, arkadaşlara duyurma.

Bakî, buradaki, bizim sözlüklere bakmadan havn kelimesini kolayca hün okuyacağımızı, (ihvan kelimesini de - asıl anlamı "kardışlar" demekse de, dilimizde "yakın arkadaşlar, yakın tarikatın müritleri, yolcular" anlamına da kullanılmaktadır - bu havn kelimesinin çoğulu gibi kestireceğimizi ve beylece bizi yanıltacağını düşünmüş müdür, bilmiyorum, sanmıyorum da. Ama onun şiirlerine alışık olanlar, onun bu türlü çağrışımlara, cinsalara - bizim içinse yanıltmaçlara - çokca yer verdiğini bileceklerdir.

Umurum ki arkadaşlarım bana katılacaklardır.

¹ Türk Dili, sayı: 422/Şubat 1987, s. 116 v.d.

² Aynı yez, s. 119.

³ Aynı yez, s. 119.

⁴ M. Fuat köprülü, Bakî/maddesi, İslâm Ansiklopedisi, s. II, 246.

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 089-192/13

italik

italik

italik

l

e

i

î

l

e

î

r

r

a

l

ö

e

c

c

'

3

italik

باقی نکت بر بی او نه بیله کتبیته / 3

1

how / ار نه بیله یازارنه بیله
 who / کیسه بیله
 whose / کیسه بیله
 locate / ار نه بیله
 prominent / ار نه بیله
 burglary / ار نه بیله
 industrialist / ار نه بیله

D - Put the given words in their proper places to write new sentences.

Make any necessary changed.
 Model: I need some eggs.
 We haven't got any cold beer.
 We haven't got any cold beer.

- 1 - sugar
- 2 - there isn't
- 3 - potatoes
- 4 - coffee
- 5 - I'd like
- 6 - breakfast
- 7 - we didn't have
- 8 - rain
- 9 - there wasn't
- 10 - good films
- 11 - I saw

E - Write down complete sentences for what you say if you ask someone

politely or offer someone to do the following.

- 1 - ask a friend to lend you a pencil.
- 2 - ask to excuse you.
- 3 - offer to call a taxi for someone.
- 4 - offer to put something somewhere.
- 5 - offer to get something.

F - Write a logical sentence to give an example for each of the

following.

- 1 - Present Perfect tense to express a recently completed action.
- 2 - Future tense to express speaker's intention or plan.

